

แนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านกลางในภาวะภัยพิบัติ Cultural Management Approach of Banklang Community in Disaster Situation

ศุภาเทพ พงศ์ทอง¹, กฤตชัย จิตรรักษ์², พรสิริ ชาติปรีชา³, ชุตติหารรัฐ อุตมะสิริเสณี⁴

วันรับ: 7 ตุลาคม 2568 วันแก้ไข: 28 พฤศจิกายน 2568 ยอมรับ: 9 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอแนวทางการจัดการวัฒนธรรมและโบราณสถานของชุมชนบ้านกลาง อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี ในปัจจุบัน 2) ศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนในช่วงที่เกิดภัยพิบัติในอดีต และ 3) สำรวจทัศนคติของประชาชนต่อการจัดการโบราณสถานในภาวะภัยพิบัติ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาควบคู่กับบริบท และสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านกลางในบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดำเนินการโดยบูรณาการวงจร Deming (PDCA) และขับเคลื่อนผ่านกลไกครอบครัว ชุมชน ศาสนา และโรงเรียน โดยเพิ่มเติมการประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น แผ่นดินไหว 2) ชุมชนสามารถปรับใช้วงจร Deming ในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะถิ่นได้อย่างยืดหยุ่น และ 3) ประชาชนในชุมชนมีเจตคติที่ชัดเจนในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและโบราณสถานที่สะท้อนชาติพันธุ์ของตน ได้แก่ ไทย มอญ และจีน พร้อมทั้งต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาข้อเสนอแนะจากการศึกษา ได้แก่ การสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง โดยเน้นการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน การวางแผนประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา อนุรักษ์ และสืบสานอย่างยั่งยืน และการใช้ช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เช่น Line Group หรือ Facebook Page เพื่อสนับสนุนการเตือนภัยและการมีส่วนร่วมในภาวะภัยพิบัติ นอกจากนี้ ควรมีการตั้งงบประมาณและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการป้องกันภัย พร้อมทั้งจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชน นักเรียน และนักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการรับมือเมื่อเกิดภัยพิบัติ

คำสำคัญ: การจัดการวัฒนธรรม, โบราณสถาน, ชุมชน, ทรัพยากรทางวัฒนธรรม, ภัยพิบัติ, แผ่นดินไหว

¹ นักวิจัยอิสระ

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก

³ อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเกษตร, คณะอุตสาหกรรมเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรการตลาดและการสร้างแบรนด์ในยุคดิจิทัล, วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Abstract

This research studies the organizational style of the Thai cosmetic industry within the context of creating a model for the ASEAN cosmetic GMP standard system. This study aims to: 1) present the current approach to managing cultural heritage and historical sites in Ban Klang Subdistrict, Mueang District, Pathum Thani Province; 2) examine how the community has managed its cultural heritage during past disaster situations; and 3) explore public perceptions toward the management of historical sites in times of disaster. A qualitative methodology was employed, focusing on in-depth interviews with 30 key informants. The data was analyzed thematically in relation to context and supported by descriptive statistics.

The findings revealed that: 1) the cultural management approach in the ASEAN Economic Community era integrates the Deming cycle (PDCA) and operates through key social mechanisms—family, community, religion, and schools—while incorporating disaster risk assessments, such as those related to earthquakes; 2) the community successfully applies the Deming cycle to adapt cultural activities according to local contexts; and 3) community members express a strong desire to preserve their local cultural identity and historical sites that reflect Thai, Mon, and Chinese heritage, and wish to actively participate in their protection. Recommendations include building strong community networks, enhancing coordination between public and private sectors, planning effective internal and external communication, and developing a sustainable digital database for cultural education, preservation, and dissemination. Accessible communication platforms like Line groups and Facebook pages should be utilized to support disaster alerts and encourage public participation. Additionally, budget allocation and infrastructure for disaster preparedness should be established alongside educational initiatives to improve public awareness and response capacity during emergencies.

Keywords: Cultural management, historical sites, community, cultural resources, disasters, earthquakes

1. บทนำ

ลักษณะภูมิประเทศกำหนดวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่เด่นชัดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ คือการขุดคลองลัด แขนแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าที่มีความคดเคี้ยว และความตรงของลักษณะลำน้ำของคลองลัดนี้ ได้เปลี่ยนเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายหลักในปัจจุบัน และแม่น้ำสายเก่า คือ คลองเชียงรากในปัจจุบัน พื้นที่ของตำบลบ้านกลางมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ชุมชนที่สะท้อน 3 ชาติพันธุ์ คือ ไทย มอญ และจีน และมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ประเพณีตักบาตรพระร้อย ประเพณีเข้าผีชาวมอญ เป็นต้น โดยในวันที่ 22 มกราคม 2542 อ้างอิงเลขทะเบียนโบราณสถานเล่มที่ 116 ตอนพิเศษ 7 หน้า 6 พระอุโบสถวัดมะขามสมัยอยุธยา ตั้งอยู่ในเลขที่ 12 หมู่ 3 ต.บ้านกลาง จังหวัดปทุมธานี ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเลขที่ 0000231 ซึ่งจากสภาพภูมิประเทศที่รายล้อมด้วยลำน้ำ กล่าวคือ มีสภาพเป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสายเก่าและใหม่ ทำให้ชุมชนและบริเวณโดยรอบต้องพบกับปัญหาจากภัยพิบัติที่สำคัญในทุกปี ขึ้นอยู่กับว่าจะมากน้อยและยาวนานต่างกันเพียงไรในแต่ละปี ซึ่งในปี 2554 เป็นปีที่เกิดมหาอุทกภัยและก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและสังคมในวงกว้าง ซึ่งในส่วนของวัดมะขาม ที่มีโบราณสถานที่สำคัญคือพระอุโบสถ หรือโบสถ์สมัยอยุธยาที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของท้องถิ่น กรณีที่การประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นการขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จะได้รับการดูแลป้องกันและบรรเทาได้ตามสมควรโดยความร่วมมือของวัด ชุมชน เทศบาล จังหวัด เป็นหลัก ซึ่งก็มีความเสียหายอยู่ทุกปี และยังมีแผนการที่ชัดเจนในการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เมื่อวันที่ 28 มี.ค.2568 กรมอุตุนิยมวิทยา แจ้งว่า เวลา 13.20 น. เกิดเหตุแผ่นดินไหว ศูนย์กลางในประเทศเมียนมา ขนาด 8.2 ความลึก 10 ก.ม. ผลกระทบรู้สึกสั่นไหวในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย บริเวณภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร ต้นเหตุของแผ่นดินไหวครั้งนี้ มาจาก รอยเลื่อนสะกาย ซึ่งนับเป็นหนึ่งใน รอยเลื่อนที่มีพลัง (Active Fault) สำคัญอันดับต้น ๆ ในแถบประเทศอาเซียน จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ยังมีอาฟเตอร์ช็อกในระดับที่ประชาชนสามารถสัมผัสถึงแรงสั่นสะเทือนได้ และในเขตตำบลบ้านกลางก็เช่นกัน ทั้งนี้ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนเป็นพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ามีกรทรุดตัวของบ้านเรือน และสถาปัตยกรรมที่สำคัญพอสมควร อาทิ รอยร้าว พื้นทรุดตัว หรือการแตกหักเสียหาย เนื่องจากแรงสั่นสะเทือนในครั้งนี้ และความเก่าแก่และผ่านอุทกภัยมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งยังไม่มีแผนการอนุรักษ์ ดูแล และเฝ้าระวังอย่างดีเท่าที่ควร ซึ่งประชาชนส่วนหนึ่งมีความเป็นห่วงและตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งปรากฏการณ์โลกเดือด (Global-Boiling) ที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากอุทกภัยแผ่นดินไหวแล้ว ภัยพิบัติก็เป็นอีกภัยพิบัติที่เริ่มก่อตัวหนักขึ้นในท้องถิ่น จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะต่อยอดจากตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน ขยายส่วนไปยังการรับมือภัยพิบัติที่ส่งผลต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุของท้องถิ่น โดยใช้การมีส่วนร่วมเป็นฐาน หลังจากที่ชุมชนเคยนำตัวแบบไปใช้แล้วได้ผลดี

จากปรากฏการณ์นี้คณะผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการพัฒนาของชุมชนบ้านกลางในภาวะภัยพิบัติ เพื่อสงวนรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญสืบไป ทั้งนี้จะกล่าวถึงการเตรียมการรับมือเพื่อการดำรงชีวิตในภาวะภัยพิบัติของประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์

- 1) นำเสนอแนวทางการจัดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและโบราณสถาน โบราณวัตถุของเทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาการจัดการพัฒนาของท้องถิ่นต่อภาวะภัยพิบัติในอดีต
- 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในภาวะภัยพิบัติ

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาแนวทางการจัดการพัฒนาของชุมชนบ้านกลางในภาวะภัยพิบัติใช้แนวทางต่อยอดจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

กลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่มีอายุ 15 – 60 ปี และผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น บุคลากรขององค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ครู อาจารย์จากสถานศึกษาในชุมชน ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากกระทรวงวัฒนธรรม นักวิชาการจากสถาบันการอุดมศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นประสบการณ์ตรงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่มีต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 30 คน โดยมาจาก 2 กลุ่มที่สำคัญ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่มีอายุ 15 - 60 ปี ที่มีบทบาทและหรือสนใจในงานด้านวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งเป็นผู้ที่เป็นกลุ่มสืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น เยาวชนที่เคยเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มผู้นำและผู้รู้ที่มีประสบการณ์จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวแทนจากองค์กรและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชน

จากการสำรวจองค์กรและสถาบันทางสังคมของเทศบาลตำบลบ้านกลาง ในปี พ.ศ. 2554 มีองค์กรและสถาบันทางสังคมทั้งหมด 5 กลุ่มย่อยที่สำคัญ โดยคัดเลือกมาจาก

- 1) กลุ่มองค์กรทางธุรกิจและภาคอุตสาหกรรม ประกอบด้วย ตัวแทนจากตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้า และวัดมะขาม ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
- 2) กลุ่มสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อนุบาล เอกชน และมหาวิทยาลัยเอกชนในชุมชนและในเขตเทศบาลตำบลบ้านกลาง
- 3) กลุ่มสถาบันและองค์การศาสนาชุมชน ได้แก่ วัดมะขามและวัดศาลเจ้า

- 4) กลุ่มสถาบันทางด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย สถานีอนามัยประจำตำบล สถานพยาบาลเอกชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านกลาง
- 5) กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำและผู้รู้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกลาง

3.2 วิธีการศึกษา

- 1) ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Document Study) โดยอาศัยการศึกษาการรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน จากเทศบาลตำบลบ้านกลางและประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยสวมบทบาทลูกหลานของคนในชุมชน เพื่อให้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ สมบูรณ์ครบถ้วน (สนธิ สมัครการ, 2540)
- 3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิต การประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม ตามความเข้าใจอย่างใกล้ชิดเคียงกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญภัยพิบัติที่เป็นประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 4) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ทัศนะต่อโบราณสถานโบราณวัตถุ ที่กำลังจะได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติในปัจจุบัน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยทำหนังสือขออนุญาตเพื่อนัดหมายสัมภาษณ์และชี้แจงการรายละเอียดการดำเนินงานศึกษา และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการวิจัย รวมทั้งเป็นการกระตุ้นเตือนชาวบ้านในชุมชนต่อการจัดการวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของตน
- 2) วางแผนการนัดหมายเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

จากการศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีวิธีการดังนี้

- 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล จากความแตกต่างด้านเวลา สถานที่ และบุคคล ว่าข้อมูลนั้นยังคงมีความสอดคล้องกันหรือเกิดความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน จากต่างสถานที่ ในเรื่องเดียวกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Chaiamporn, 2009)

3.5 การวิเคราะห์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้เทคนิคสามเส้า และนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ แยกประเภท และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การตีความควบคู่กับบริบท และใช้สถิติพรรณนาประกอบการบรรยาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

4. ผลการวิจัย

บทความนี้นำเสนอข้อค้นพบจากการศึกษา 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านกลาง อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี 2) ผลศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม 3) ทักษะของประชาชนในชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 แนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านกลางยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากการศึกษาลักษณะการจัดการวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือในอดีตของชุมชน โดยเฉพาะการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านกลางในอดีตที่ผ่านมาสามารถระบุได้ว่า มีลักษณะการจัดการมีความใกล้เคียงและสอดคล้องกับวงจร Deming หรือ PDCA แต่ยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนเพราะในบางขั้นตอนนั้นมีการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการหรือใช้ความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติมากกว่าการจัดการอย่างเป็นทางการหรือเป็นทางการ แต่สามารถอ้างอิงรูปแบบในการจัดการได้ด้วยแนวทางนี้ ดังนั้นการหาแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนในเบื้องต้นเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบการจัดการวัฒนธรรมจึงได้บูรณาการวงจร Deming (PDCA) ซึ่งสอดคล้องกับวิถีการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน (Kittichayathorn, 2012) ขับเคลื่อนผ่านกลไกองค์กร (ครอบครัว ชุมชน ศาสนา โรงเรียน) ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) เช่น การประเมินความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรวมกลุ่มผู้นำกิจกรรมการวางแผนการดำเนินการ การจัดสรรทรัพยากร การพิจารณาอุปสรรคและการสนับสนุน การเสนอโครงการ และอื่น ๆ 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) จำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ A) อนุรักษ์ รื้อฟื้นต่อยอดในกิจกรรมที่มีแนวโน้มจะสูญหายหรือสามารถพัฒนาได้ B) เผยแพร่ในกิจกรรมที่ยังดำรงอยู่แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ C) สืบสานในกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ที่จะประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ 3) การตรวจสอบ (Check) ประเมินจากสรุปผลการจัดกิจกรรม สามารถแยกประเมินตามแผนย่อยในแต่ละขั้นตอนและแยกตามฝ่าย 4) การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) มีการบันทึกและเก็บเป็นทะเบียนประวัติการจัดกิจกรรม จัดทำคู่มือและฐานข้อมูลที่เป็น ข้อเสนอแนะและวางแผนเพื่อการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

จากแนวทางข้างต้นพบว่า ในกระบวนการของการวางแผน (Plan) เริ่มต้นจากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยนำเข้าสู่ต้นแบบ เพื่อสอบถามทักษะต่อกิจกรรมนั้นๆ เพื่อประเมินคุณค่า บริบทที่เกี่ยวข้อง และความเป็นไปได้ เพื่อเรียงลำดับความสำคัญและตัดสินใจว่าจะใช้แนวทางใดในการจัดการวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม ดังตารางที่ 1 ที่ใช้การ

ประชุมกลุ่มย่อยของประชาชนในชุมชนจำนวน 56 คน เพื่อพูดคุยแสดงทัศนคติในประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการประเมินความสำคัญบริบทปัจจุบันได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม	จำนวน (n=56)	ร้อยละ	ลำดับ
จับต้องไม่ได้			
ประเพณีตักบาตรพระร้อย	53	94.64	1
การสวดมนต์แบบมอญ	35	62.50	
งานเจ้าพ่อ	44	78.57	
ประเพณีมอญคั่ง	41	73.21	
การจุดลูกหนู	38	67.85	
ประเพณีกวนข้าวทิพย์	39	69.64	
การแข่งขันเรือยาวประเพณี	50	89.28	2
รำภาข้าวสาร	42	75.00	
การเล่นเข้าผี	45	80.35	3
ปีพาทย์และนาฏยศิลป์แบบมอญ	44	78.57	
ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน	44	78.57	
จับต้องได้			
พระอุโบสถสมัยอยุธยาวัดมะขาม	45	80.35	1
ศาลเจ้าเงินวัดศาลเจ้า	38	67.85	
วิหารเขียนแปะ	42	75.00	2
ปรก	38	67.85	
บ้านและสถาปัตยกรรมแบบมอญ	39	69.64	3
นาบัว	34	60.71	
ลานสะดือ	33	58.92	
ดงตาล	34	60.71	
ขนมและอาหารท้องถิ่น	39	69.64	

จากตารางที่ 1 ผลจากการประชุมกลุ่มย่อยของประชาชนในชุมชนจำนวน 56 คน พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุดในกลุ่มทรัพยากร จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ประเพณีตักบาตรพระ ร้อยละ 94.64 การแข่งขันเรือยาวประเพณี ร้อยละ 89.28 และการเล่นเข้าผี ร้อยละ 80.35

ส่วนทรัพยากร งบประมาณที่ได้รับ การประเมินว่าสำคัญสูงสุด ได้แก่ พระอุโบสถสมัยอยุธยาวัดมะขาม ร้อยละ 80.35 วิหารเซียนแปะ ร้อยละ 75.00 และบ้านและสถาปัตยกรรมแบบมอญ ร้อยละ 69.64 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าทั้งกิจกรรมทางจิตวิญญาณและสิ่งปลูกสร้างที่มีประวัติศาสตร์ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชนที่ประชาชนให้ความสำคัญสูง

หลังจากการประเมินความสำคัญและความเป็นไปได้แล้ว จะเข้าสู่กระบวนการที่ 2 ปฏิบัติตามแผน (Do) ซึ่งจะกำหนดแนวทางการจัดการวัฒนธรรมนั้น ๆ ตามแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทางได้แก่

A) แนวทางเพื่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอด ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สูญหายไปแล้วหรือมีแนวโน้มจะสูญหายหรือสามารถพัฒนาให้สามารถขยายขอบเขตการจัดงาน ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีและแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมได้

B) แนวทางเพื่อเผยแพร่ ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ มีการจัดตามประเพณี หรือการปฏิบัติต่อๆ กันมาแต่ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพเพียงพอและไม่ทั่วถึง ทำให้มีจำนวนผู้เข้าร่วมมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด

C) แนวทางเพื่อการสืบสาน ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นไปได้หรือโอกาสที่สามารถประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ โดยสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชนหรือแสดงอัตลักษณ์ชุมชนออกไปในวงกว้าง ทั้งนี้จะต้องเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่รองรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือนักท่องเที่ยวได้มากเพียงพอ

ข้อสังเกตจากการหาแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ

ในขั้นตอนการประเมินทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ในหนึ่งกิจกรรมนั้น สามารถเข้าเงื่อนไขแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชน รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ หรือสามารถบูรณาการ 2 แนวทาง ตลอดจนใช้ทั้ง 3 แนวทางได้อีกด้วย ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้น ๆ บริบทแวดล้อม รวมไปถึงกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณา

จากการประชุมกลุ่มย่อยของประชาชนในชุมชน จำนวนรวม 56 คน สามารถสรุปแนวทางการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การจำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม	แนวทางการจัดการ
จับต้องไม่ได้	
ประเพณีตักบาตรพระร้อย	A, B, C
การสวดมนต์แบบมอญ	A, B
งานเจ้าพ่อ	A, B, C

ตารางที่ 2 การจำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน (ต่อ)

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม	แนวทางการจัดการ
ประเพณีมอญคั่ง	A
การจุดลูกหนู	A, B
ประเพณีกวนข้าวทิพย์	A, B, C
การแข่งขันเรือยาวประเพณี	A, B, C
รำภาข้าวสาร	A, B
การเล่นเข้าผี	A, B, C
ปีพาทย์และนาฏยศิลป์แบบมอญ	A, B
ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน	B
จับต้องได้	
พระอุโบสถสมัยอยุธยาวัดมะขาม	A, B, C
ศาลเจ้าเงินวัดศาลเจ้า	A, B
วิหารเซียนแปะ	A, B, C
ปรก	A, B
บ้านและสถาปัตยกรรมแบบมอญ	A, B, C
นาบัว	A
ลานสะดือ	A
ดงตาล	A, B
ขนมและอาหารท้องถิ่น	A, B, C

จากตารางที่ 2 การจำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนแนวทางการจัดการวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ A) อนุรักษ์ / รื้อฟื้น / ต่อยอด B) เผยแพร่ C) สืบสานผลการวิเคราะห์พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมหลายรายการสามารถใช้ได้มากกว่าหนึ่งแนวทาง ตัวอย่างเช่น ประเพณีตักบาตรพระร้อย, งานเจ้าพ่อ, การเล่นเข้าผี และพระอุโบสถวัดมะขาม ถูกจัดให้อยู่ในแนวทาง A, B และ C พร้อมกัน แสดงถึงความหลากหลายในการจัดการและศักยภาพในการเผยแพร่สู่สาธารณะในขณะที่ประเพณีมอญคั่ง และนาบัว เหมาะสมกับแนวทางอนุรักษ์เท่านั้น (A) เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะและความเปราะบางทางวัฒนธรรมการจำแนกนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนสามารถบูรณาการแนวทางการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของบริบท วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมาย

หลังจากการปฏิบัติตามแผนแล้ว ก็เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ (Check) โดยใช้การสรุปผลการจัดกิจกรรม มีการประเมินผลเป็นขั้นตอนเพื่อที่จะวางแผนสู่การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) ในลำดับต่อไป ทั้งนี้จะต้องมีการออกแบบการเก็บข้อมูลเป็นหลักฐานและเพื่อใช้ในการปรับปรุง ศึกษาในโอกาสต่อไปที่มีการจัด

กิจกรรม รวมไปถึงการพัฒนาเป็นฐานข้อมูลและเป็นคู่มือสำหรับผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมในครั้งหน้า โดยมุ่งให้เกิดผลลัพธ์ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ต่อเนื่อง การสร้างระบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม การสร้างแผนการจัดงานและการประชาสัมพันธ์ประจำปี การสืบสานและมีกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีความเหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสูญหายของพื้นที่ทำการเกษตร การประมงพื้นบ้าน ที่เกิดจากการเข้ามาของการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในยุค AEC ตลอดจนการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรจากเมืองหลวงที่นำไปสู่วิถีชีวิตและสัดส่วนของประชากรดั้งเดิม และคนต่างถิ่นเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้แนวทางการจัดการจะต้องคำนึงถึงการจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการตรวจสอบและปรับปรุงแผนในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

4.2 ผลศึกษาแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมหรือในอดีต

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี หรือมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ในเวลาที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกันอย่างพร้อมเพรียง รวมถึงในขณะที่ยังคงการบริหารส่วนตำบลบ้านกลางในยุคที่ยังไม่ได้ขยายตัวเป็นเทศบาลอยู่ในปัจจุบัน สมาชิกของชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล จึงทำให้หลายๆ กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐและชุมชนได้อย่างราบรื่นและสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องกันมายาวนานโดยสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ (Charoenmuang, 2006) อันมีพื้นฐานความเชื่อและเชือสายหลักของชุมชนคือ คนไทยและคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญคือ คนไทยเชื้อสายจีนซึ่งมีความกลมเกลียวและกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาตั้งแต่อดีตกาล

สถาบันทางศาสนาอัน ได้แก่ วัดมะขามและวัดศาลเจ้า สองวัดที่มีพื้นที่ติดกันซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านกลาง นับเป็นศูนย์รวมจิตใจและสถานที่รวมตัวกันของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสำคัญ กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การเลือกตั้ง การบริจาคโลหิต หรือการประชุมต่าง ๆ จะมีวัดเป็นตัวกลางในการประสาน โดยวัดจะเอื้อเพื่อสถานที่และประสานความร่วมมือ ตลอดจนเป็นองค์กรหลักหรือสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมและกิจกรรมสำคัญของชุมชนอื่นๆ ให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การบิณฑบาตในตอนเช้าของพระภิกษุซึ่งกระจายเป็นสายไปตามชุมชน ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของทางวัดและชุมชนได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทั้งสองชุมชน อีกทั้งโรงเรียนวัดมะขามซึ่งอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดมะขามก็จะช่วยในการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียน คณาจารย์และผู้ปกครองอีกทางหนึ่ง ซึ่งทำให้การจัดกิจกรรมในยุคก่อนนั้นประสบความสำเร็จทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ จำนวนผู้เข้าร่วมงาน การส่งเสริมความสามัคคีกันในหมู่คณะ และการเสริมสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะมีการใช้กระบวนการที่มีลักษณะเดียวกันกับวงจร Deming ซึ่งใช้กระบวนการจัดแบบง่าย เช่น ระบุกิจกรรมที่ต้องการจะจัด แล้ววางแผนโดยคร่าว หาผู้สนใจเข้าร่วม สนับสนุน แล้วจัดกิจกรรม ทราบผลการจัด และจัดในไปต่อไป ซึ่งใช้แนวทางของปีก่อนมาพัฒนาแผน ซึ่งในแต่ละ

ขั้นตอนนั้นยังเป็นไปอย่างไม่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่สามารถเห็นกระบวนการและความเป็นไปได้ จึงเป็นที่มาของตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนข้างต้น เพื่อพัฒนาไปสู่การจัดการที่ชัดเจนและเกิดความยั่งยืน

4.3 ทักษะของประชาชนในชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ สังเกต พบว่า ประชาชนในชุมชนยังมีความรัก ความหวงแหนในวัฒนธรรมเดิมของบรรพบุรุษของตน แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ทั้งนี้ได้เริ่มจากการลงพื้นที่ชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของชาติที่มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน การทำบุญกลางบ้านหรือการทำบุญของชุมชนของทั้งบ้านกลาง หรือการลงพื้นที่และจัดกลุ่มย่อยเพื่อสัมภาษณ์ พูดคุย อันสะท้อนทักษะของประชาชนในชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ทักษะต่อความเป็นไปได้ ทักษะต่อความคุ้มค่า ทักษะต่อประโยชน์ ทักษะทางการสนับสนุน (Lertcharnit, 2011) ซึ่งในส่วนของแนวโน้มของทักษะของประชาชนในชุมชนอันประกอบไปด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นประชากรหลัก รวมไปถึงประชากรที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาพำนักหรือทำงานในพื้นที่ชุมชนนี้มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดี ให้ความสำคัญและเห็นด้วยต่อการจัดการวัฒนธรรม ทำให้เกิดการกระตุ้นจิตสำนึกและการตื่นตัว (Pongsriwat, 2002) ต่อการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสามารถรับรู้ ชิมชั๊บ และมีประสบการณ์ต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนได้ในชีวิตประจำวันและยังต้องการรักษาไว้ต่อไป (Nartsupa, 2012)

5. การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านกลางมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบกิจกรรมทางจิตวิญญาณ และโบราณสถานที่จับต้องได้ โดยใช้กลไกสำคัญ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และโรงเรียน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านวงจรการจัดการแบบ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นและความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนประชาชนในพื้นที่มีทักษะเชิงบวกต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรม พร้อมต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และให้ความสำคัญต่อการสืบสานอัตลักษณ์ของชุมชนที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ไทย มอญ และจีน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ชุมชนเผชิญกับภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว และवादภัย

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

- 1) สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง โดยส่งเสริมกลุ่มเยาวชนและกลุ่มประชาชนผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมให้จัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มผู้สืบสานวัฒนธรรมมอญ กลุ่มแม่บ้านอนุรักษ์อาหารพื้นถิ่น เป็นต้น
- 2) ส่งเสริมการเรียนรู้และประสานงบประมาณกับภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมไม่เป็นภาระของชุมชนเพียงลำพัง และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประสานกับโรงงานในพื้นที่เพื่อให้แรงงานสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

3) จัดทำระบบการจัดการที่ยั่งยืน โดยเสนอแผนโครงการ การบริหารจัดการกิจกรรมและการจัดสรรงบประมาณที่มีความโปร่งใส พร้อมทั้งสร้างระบบฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อการศึกษา อนุรักษ์ และเผยแพร่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม

4) วางแผนการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านช่องทางที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย เช่น Facebook, Line Group หรือแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ เพื่อกระตุ้นการรับรู้และสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

5) พัฒนาตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียง โดยควรมีการศึกษาและทดลองใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถใช้ได้จริงในบริบทท้องถิ่นที่หลากหลาย

สุดท้าย แม้ชุมชนจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการขยายตัวของเมืองและการย้ายถิ่นฐานของประชากร แต่การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงทางสังคม และจิตวิญญาณของชุมชน การปรับรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันจะช่วยส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

7. เอกสารอ้างอิง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2555). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

ธนิช เลิศชาญฤทธ์. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2549). *พลเมืองกับท้องถิ่นเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

เบญญาภา เศรษฐศาสตร์. (2554). *ทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พรชัย กิตติชญาณรงค์. (2555). *รูปแบบและการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด: ศึกษากรณีชุมชนธรรมนิศา แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมัย สุทธิธรรม. (2543). *ถิ่นทองของไทยปทุมธานี*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า. (2555). *นวัตกรรมสังคมคลองพน: ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร. (2556). *ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สนิท สมักรการ. (2540). *วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2549). *การบริหารการท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2545). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ*. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏ เชียงราย.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. (2552). *การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา: แนวความคิด วิธีการ และการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- Benyapa, S. (2011). *Social capital in the management of eco-tourism at Klong Suan Old Market, Bang Bo District, Samut Prakan Province* (Master's thesis). National Institute of Development Administration. [in Thai]
- Chatthip, N. (2012). *Modernization and community perspective*. Bangkok: Sangsan. [in Thai] Department of Research and Development, King Prajadhipok's Institute. (2012). *Social innovator of Klongpon: Social capital for sustainable development*. [in Thai] Department of Strategic and Evaluation. (2013). *ASEAN Community*. Bangkok: National Office of Buddhism. [in Thai]
- Pornchai, K. (2012). *Model and community drive of learning center in the drug protection at Torraneekham Community, Khokfad, Nongjok, Bangkok* (Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration. [in Thai]
- Samai, S. (2000). *Thai's rural, Phatumthani*. Bangkok: Odian Store. [in Thai] Santichai, E. (2006). *Strategic tourism management*. Chiang Rai: Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University. [in Thai]
- Sanit, S. (1997). *Thai society study model and methodology*. Bangkok: Samcharoen Panich. [in Thai]
- Chaiamporm Supanee, C. (2009). *Qualitative research for development*. Bangkok: Prayoosanthai. [in Thai]
- Suthep, P. (2002). *Leadership skills: Practice and theory*. Bangkok. [in Thai]
- Thanate, C. (2006). *Citizen and rural development*. Bangkok: Kobfai. [in Thai]
- Thanik, L. (2011). *Cultural resources management*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation). [in Thai]